

03 Ceva filozofie din Vechiul Testament

Ceva filozofie din Vechiul Testament

După împăratul David, a urmat la tron fiul său, Solomon, despre care Scriptura spune că i-a cerut Domnului nu în primul rând bogăție sau faimă, ci “o inimă care înțelege, ca să judece pe poporul Tău, ca să deosebească între bine și rău” și căruia Domnul i-a răspuns: “Ți-am dat o inimă înțeleaptă și care înțelege, încât n-a fost nimeni asemenea ție înaintea ta și nu se va ridica nimeni asemenea ție după tine. Și ți-am dat și ce n-ai cerut: bogății și glorie, încât nu va fi nimeni asemenea ție între împărați în toate zilele tale” (v. 1 Împ. 5.15). Și izvoare istorice extrabiblice spun despre prosperitatea pe care a avut-o Israel sub împăratul Solomon.

Acest împărat a avut tot ce putea avea un om în acea vreme din punct de vedere al bogăției materiale, a avut acces la toată știința din vremea lui și a cercetat tot ce se putea cerceta atunci și a fost în vârful piramidei sociale.

Ce concluzii filozofice a ajuns să tragă acest om? Vedem aceasta în cartea Ecclesiastul, care începe cu cuvintele: “deșertăciunea deșertăciunilor! Totul este deșertăciune! Ce folos are omul din toată truda lui cu care se trudește sub soare?” O asemenea atitudine, pe care noi am numi-o pesimistă, am gândi că s-ar întâlni numai la cei care au avut eșecuri în viață, sau, poate, la cei care nu au întreprins nimic și doar au stat să contemple ceea ce fac alții, ca apoi să tragă concluzia zădărniceii. Dar Solomon a fost foarte ocupat cu guvernarea lui Israel și a făcut și organizat lucrări deosebite și, după cum el însuși mărturisește în această scriere, a căutat nu numai să se cerceteze tot ce se face “sub soare” dar și să se bucure de toate. Nicidecum nu se poate spune că aceasta este o scriere a unui ascet înăcrit, care vede totul în negru.

Și ce anume a constatat el? Un aspect pe care l-a remarcat este că în evoluția lucrurilor sunt cicluri: “Și soarele răsare și soarele apune și se grăbește spre locul său unde răsare. Vântul se duce spre sud și se întoarce spre nord; se duce și se întoarce; și vântul revine la rotirile lui. Toate râurile curg în mare și marea nu se umple; spre locul de unde vin râurile, într-acolo merg iarăși” (Ecl. 1.5-7). Nouă, care încă de la școală ni se spune despre circuitul apei în natură, nu ni s-ar părea ceva extraordinar în aceste cuvinte, dar el a ajuns la aceste concluzii pe când știința omenirii era încă departe de a fi ajuns să explice aceste fenomene naturale. Și chiar în acea vreme, când nu existau nici radio, nici televiziune, nici cărți tipărite și nici un mijloc din ceea ce astăzi numim “mass-media”, ci cunoașterea era doar privilegiul unui foarte mic număr de oameni, el putea spune “ochiul nu se satură văzând, nici urechea nu se mulțumește auzind”. Nu-i așa că aceste observații sunt perfect valabile și în zilele noastre, la cam trei mii de ani după Solomon? Și nu ați mai auzit în mai multe rânduri cuvintele “nu este nimic nou sub soare”, pe care poate cel care le-a rostit nici nu știa că au fost scrise de Solomon? .

“Ce a fost, aceea va fi; și ce s-a făcut, aceea se va face; și nu este nimic nou sub soare”. Nu este această constatare din vechime a lui Solomon în perfect acord cu ceea ce susțin mulți și astăzi: că istoria se repetă? Pe la începutul secolului XX, George Bernard Shaw spunea: “Singurul lucru care poate fi învățat din istorie este că niciodată nimeni nu a învățat nimic din istorie”. De ce? Pentru că de mii de ani inima omului nu s-a schimbat deloc și omul nu a devenit cu nimic mai inteligent, ci progresul omenirii a constatat doar în dezvoltarea de noi tehnologii și acumularea de mai multe cunoștințe, așa că astăzi, cu toate tehnologiile avansate, oamenii nu sunt cu nimic mai fericiți decât pe vremea lui Solomon, ci, dimpotrivă, găsesc și mai multe motive ca să se simtă nefericiți. Cu tot progresul cu care se laudă omenirea, oare nu putem repeta și noi: “ce este strâmb nu se poate îndrepta și ce lipsește nu se poate număra”? Acum, când avem mult mai multe cunoștințe științifice nu vedem cum “cunoștința înmulțește durerea”?

Și scrierea lui Solomon arată că el a și întrevăzut ceea ce avea să vină după el.

“Și am urât viața, pentru că lucrarea care se face sub soare mi-a fost o povară; pentru că totul este deșertăciune și goană după vânt. Și am urât toată truda mea cu care m-am muncit sub soare, pentru că trebuie s-o las omului care va fi după mine. Și cine știe dacă el va fi înțelept sau nebun? Totuși el va stăpâni peste toată munca mea cu care m-am trudit și cu care am fost înțelept sub soare. Aceasta de asemenea este deșertăciune”. Pentru că, într-adevăr, dacă în timpul lui Solomon împărăția lui Israel a prosperat și a ajuns să fie renumită, fiul care i-a urmat la tron a fost lipsit de înțelepciune și a făcut ca împărăția să se despartă în două.

Dacă tot ce face omul este deșertăciune, în schimb, ceea ce face Dumnezeu este perfect și “nu este nimic de adăugat la aceasta și nimic de scăzut din ea” (3.14). Astăzi, cei care studiază natura pot observa cât de minunat se reglează lucrurile în natură, cum animalele și plantele sunt într-un echilibru ecologic, pe care omul îl strică prin lucrările lui, adăugând unele lucruri și făcând să dispară altele. Iată că Solomon constata aceasta cu mult înainte de a se fi văzut dezastre ecologice de felul celor din zilele noastre.

Poate credeți că ideea că omul este ca un animal este relativ modernă, că își are originea în vremea lui Darwin? Iată că ecclesiastul scria că “că ce se întâmplă fiilor oamenilor se întâmplă și animalelor; chiar același lucru li se întâmplă: cum moare unul, așa moare și celălalt; și o suflare au toți, iar omul n-are nici un avantaj față de animal, pentru că totul este deșertăciune. Toți merg spre același loc, toți sunt din țărână și toți se întorc în țărână. Cine cunoaște duhul fiilor oamenilor? Merge el sus, și duhul animalelor merge el jos, în pământ?” (3.19) Chiar de atunci Solomon constatase asemănările dintre biologia omului și a animalelor, deci iată că, într-adevăr, nu e “nimic nou sub soare”.

Și încă de atunci Solomon constata principiul concurenței, cu care se laudă societatea capitalistă: “Și am văzut toată truda și toată iscusința la lucru: aceasta este doar din gelozia omului față de aproapele său” (4.4). Astăzi recunoaștem că singurul motor al dezvoltării este dorința omului de a se arăta mai bun decât semenul său. Și unde își are originea acest spirit de concurență? Prima dată apare în cartea Geneza, când șarpele i-a spus femeii “vi se vor deschide ochii și veți fi ca Dumnezeu” (Gen. 3.5). Și de atunci orice om caută să se înalțe deasupra altor oameni.

Ecclesiastul constată că este multă nedreptate sub soare și că mulți oameni sunt asupriți timp îndelungat. Totuși el are convingerea că este un timp pentru fiecare lucru și că este și un timp când Dumnezeu îi va judeca pe cei drepți și pe cei nedrepți. Atunci, față de Dumnezeul atotputernic, ce atitudine se cuvine să aibă omul?

Iată ce spune el: “Păzește-ți piciorul când mergi în casa lui Dumnezeu și apropie-te mai bine să ascuți decât să aduci jertfa nebunilor; pentru că ei nu știu că fac rău. Nu te pripi cu gura ta și să nu ți se grăbească inima să rostească ceva înaintea lui Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este în ceruri și tu pe pământ; pentru aceasta, cuvintele tale să fie cumpătate!” (5.1-2). Deci Dumnezeu dorește în primul rând ascultare. Și ce anume este atunci jertfa nebunilor? Este modul în care, în mod trist, oamenii înțeleg în general relația cu Dumnezeu: ei trebuie să facă ceva pentru Dumnezeu, ca Dumnezeu să îi răsplătească în schimb. Dacă avem a face cu Dumnezeul Atotputernic, Creatorul a tot ce este în univers, atunci ce am putea noi face pentru El ca să fie ceva de care El într-adevăr să aibă nevoie? Ce am putea noi face pentru El pentru ca El să se simtă cumva obligat să ne răsplătească? Și totuși majoritatea religiilor oamenilor spun că omul trebuie să facă ceva pentru ca Dumnezeu să îl răsplătească. Și aceasta când Dumnezeu cere pur și simplu ascultare. Jertfa nebunilor este de multe ori adusă pe principiul exprimat de zicala populară “ce este frumos și lui Dumnezeu îi place”. Nimic mai tragic decât ca omul să își facă un dumnezeu după imaginația lui și să considere că ceea ce îi place lui trebuie, în mod necesar, să îi placă și lui Dumnezeu. Prima jertfă de acest gen pe care o prezintă Scriptura este jertfa lui Cain. El a adus din roadele pământului pe care îl muncise el. Era ceva rău în munca lui? Nu am putea spune așa ceva. Era ceva rău în roadele pământului? Nici despre acestea nu putem spune că erau rele. Și atunci de ce nu a privit Dumnezeu cu plăcere la jertfa lui? Problema constă în faptul că acele roade erau scoase din pământul despre care Domnul îi spusese lui Adam “blestemat este pământul din cauza ta” (Gen. 3.17). Și ce altă soluție ar fi avut Cain? În contrast cu aceasta avem jertfa adusă de Abel, care a adus “din cele întâi născute ale oilor și din grăsimea lor” (Gen. 4.3). De unde a avut el această inspirație ca să facă ceva plăcut lui Dumnezeu? Răspunsul îl găsim în capitoul anterior, când, pentru a rezolva problema goliciunii omului, “Domnul Dumnezeu a făcut lui Adam și soției sale îmbrăcăminte de piele și i-a îmbrăcat” (3.21). Pentru a rezolva problema păcatului trebuia să intervină moartea. Și Abel a fost inspirat privind la rezolvarea pe care a arătat-o Dumnezeu: el a ascultat, pe când Cain a avut intenții bune și inițiativă. Acea primă jertfă era o imagine simbolică a jertfei perfecte a Domnului Isus Hristos, Fiul lui Dumnezeu venit pe pământ ca om, pentru a rezolva deplin și definitiv problema păcatului și pentru ca, prin credința în El, oamenii să fie salvați de la pierzarea eternă. Dar Solomon nu a ajuns la această concluzie. De ce? Pentru că el a fost complet absorbit în a cerceta și a experimenta ceea ce se face “sub soare”, iar aceasta nu l-a putut conduce decât la a ajunge la concluzia că existența omului pe pământ are ceva tragic și totul este deșertăciune. Și aceasta, repet, nu este concluzia unui ascet care s-a retras din lume, ci a unuia care a putut a experimentat tot ce putea avea și face un om în acea vreme. Spre deosebire de Solomon, David, tatăl lui, a fost marcat de sentimentul dependenței de Dumnezeu. Poate și pentru că mai toată viața lui a fost în situații limită. Și putem spune aceasta având în vedere că cele mai mari rele le-a făcut David nu când era în strâmtorare, ci când nimic nu îi era potrivnic: atunci el nu și-a putut controla poftele și atunci s-a lăsat purtat de voința proprie, despre care Domnul spusese mai înainte: “voința proprie este ca nelegiuirea și ca închinarea la idoli” (1 Sam. 15.23). Cu toate acestea, David rămâne în scriptură ca “omul după inima lui Dumnezeu” pentru că el a adus toate problemele înaintea Domnului și a așteptat îndrumarea lui, chiar în situația când a comis greșeli grave zicând: “Să cădem, te rog, în mâna Domnului, pentru că mari sunt îndurările Lui și să nu cad în mâna omului” (2 Sam. 24.14).

Filozofia eclesiastului nu este una speculativă, care să imagineze o lume ideală și să spună cum ar fi ideal să fie omul, așa cum au făcut mai târziu mulți filozofi foarte apreciați, ci este filozofia omului care a experimentat multe, practic tot ceea ce putea experimenta un om în acea vreme, pe când majoritatea celorlalți filozofi nu au avut mai deloc posibilitatea să experimenteze lucruri comparabile cu ceea ce a putut experimenta Solomon, au teoretizat pe baza experiențelor altora, și-au folosit pe imaginația și au făcut multe speculații. Și concluzia finală este că tot ceea ce se face sub soare este deșertăciune. Deci nimic din ceea ce este sub soare nu poate satisface sufletul omului. Aceasta pentru că sufletul omului are nevoie de Dumnezeu, fapt pe care îl spune direct psalmistul: “cum dorește cerbul izvoarele de apă, așa te dorește sufletul meu pe tine, Dumnezeule” (Ps. 42.1). Dar păcatul transmis de Adam la toți urmașii lui este ceea ce îl desparte pe om de Dumnezeu. Iar soluția pentru aceasta este cea pe care i-a promis-o Dumnezeu lui Adam chiar după ce a păcătuit: sămânța femeii va zdrobi capul șarpelui – această sămânță este Hristos, și numai prin El, omul desăvârșit, care este și Dumnezeu desăvârșit poate fi satisfăcut sufletul omului. Dar pentru aceasta trebuie ca omul să nu mai fie absorbit de ceea ce se face “sub soare” și trebuie să recunoască cât este de dependent de Dumnezeu ...

clickbible.org